ANαliZA

časopis za kritično misel

Letnik 14, številka 4, december 2010 · ISSN 1408-2969

EPISTEMOLOGIJA

Danilo Šuster

O zahtevi po pravem začetku

Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru

Citiranje: Danilo Šuster, »O zahtevi po pravem začetku«, *Analiza: časopis za kritično misel* 14, št. 4 (2010): 5–30.

To delo je objavljeno pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva 4.0 Mednarodna (CC BY 4.0), https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sl.

Izdajatelj: Društvo za analitično filozofijo in filozofijo znanosti, Ljubljana.

Elektronska različica je izvirna tiskarska datoteka številke, ki ji je bil leta 2026 dodan ta naslovni list. Strani in prelomi ustrezajo tiskani izdaji.

Danilo Šuster
Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru

O ZAHTEVI PO PRAVEM ZAČETKU

Robinsonov (1971 in 1981) izziv glede tradicionalne zmote *petitio* lahko predstavimo kot dilemo: vsak argument je *petitio* (za tistega, ki se ne strinja s sklepom) ali pa noben (če se ne strinjaš s sklepom, potem ali sklep ne sledi ali pa je kakšna premisa sporna). Nekateri (neuspešno) poskušajo s povsem logično oznako, a od Aristotela dalje obstajata dve glavni šoli v pojasnitvi te argumentativne zmote: dialektična napaka (uporaba sporne premise v dialogu) in epistemska napaka (argument ne vodi do spremembe v spoznanju, izhodiščni dvom o sklepu ni presežen.) Prvo smer v sodobni teoriji argumentacije zastopa pragma-dialektična šola, kot predstavnika druge šole pa analiziram teorijo Franka Jacksona, ki najbolj uspešno pojasni, zakaj ni res, da je vsak veljaven argument krožen. V osnovni, dokazovalni rabi argumentov, so premise osnova za upravičenje sklepa, zato naj bi naslovnik, ki sprva dvomi o sklepu, *zaradi* teh premis sklep sprejel. V tem smislu je sklep epistemsko odvisen od premis. Kadar gre odvisnost v obe smeri, gre za zmoto *petitio*. Osnovni pojem v dialektični oznaki je pojem sprejetja (obveze, izhodišča) v dialogu, a v tem modelu je prav vsako sporno izhodišče že *petitio*, poleg tega pa se ne sprašujemo o razlogih za dano izhodišče. Mislim, da to kaže na meje dialektičnega modela in na primat epistemskega razmisleka o zmoti *petitio*.

Ključne besede: argument, *petitio*, krožnost, odvisnost, epistemološki model, pragma-dialektični model, Frank Jackson.

1.

Robinsonova varljivo enostavna razprava, ki je na nekaterih mestih težko prevedljiva, odpira nekaj globokih filozofskih in logičnih vprašanj. Sprožila je vrsto člankov in odgovorov, ki so *petitio*, tradicionalno zmoto predpostavljanja tistega, kar se šele dokazuje, iz razdelka v zastarelem učbeniku logike prestavile v ospredje filozofskega zanimanja. Robinson opozarja, da ni jasno, ali sploh gre za zmoto in v čem natanko je njena zmotnost, ko pa se zdi, da prav vsak veljaven argument že v premisah predpostavlja tisto, kar šele dokazuje. Na podoben način kot pajek plete mrežo iz tega, kar ima v lastnem trebuhu, je sklep veljavnega argumenta »vsebovan« v njegovih premisah, je trdil že zagovornik induktivne logike Francis Bacon. Udeleženec v prevedenem dialogu na nekem

mestu zares trdi, da kadar uporabljaš premiso, iz katere sledi sklep, takrat *zmotno* predpostavljaš tisto, kar bi šele moral dokazati. Kot je nekoč rekel Chisholm, ko je bil deležen podobne obtožbe: »zdi se, da me obtožujejo zmote potrditve antecedensa« (navaja van Inwagen, 1992: 57). Klasična zmota je seveda potrditev konsekvensa (če *p*, potem *q*; *q*; torej *p*), potrditev antecedensa pa je kar sklepanje *modus ponens* in obtožba, da gre pri vsaki uporabi sklepanja *modus ponens* za zmoto *petitio*, je vsaj nenavadna, če že ne absurdna.

Robinson meni, da lahko argument kritiziramo samo na dva načina: ali je kaka premisa nesprejemljiva ali pa sklep ne sledi, *petitio* pa ni nič od tega. Ali se moramo tedaj zmoti *petitio* v kritiki argumentov zares povsem odpovedati? Kaj reči o velikih filozofskih razpravah, ki se velikokrat iztečejo v medsebojno obtoževanje, da je drugi že v začetku predpostavil tisto, kar je ravno sporno? Skeptik, denimo, trdi, da vsak argument *proti* skepticizmu že predpostavlja neko vednost, ampak prav vsaka vednost je zanj vprašljiva, zato je argument proti skepticizmu zanj *petitio*. Ko bi imeli test, s katerim bi preverili, kdaj nekdo *zmotno* predpostavlja tisto, kar šele dokazuje, bi s tem razrešili kar nekaj filozofskih problemov. Takšen cilj je najbrž nedosegljiv, a že boljše razumevanje tega »fenomena« (ne upam se mu kar takoj reči *zmota*) se mi zdi dosežek, vreden posebne razprave.

2.

Problem se, skorajda heideggerjansko, začne pri imenu, zato najprej nekaj etimologije. Angleško frazo »begging the question« v naslovu Robinsonovega besedila sem zaradi zgodovinskih korenin zavestno okorno prevedel kot »prosjačiti« za vprašanje. Uradni slovenski prevod (Grad, Škerlj in Vitorovič, 1994) ni v posebno pomoč. Frazo prevaja na *dva* načina, prvi še ima neko zvezo z logiško rabo, drugi pa nič več. Pod geslom »question« za celotno frazo navaja: »narediti prenagljen sklep, predpostavljati.« Pod geslom »beg« pa isto frazo prevede kot: »smatrati zadevo za rešeno; izvijati se.« Najbolj vsakdanja sodobna angleška raba ni navedena, fraza dandanes največkrat pomeni kar »zastaviti neko (pomembno) vprašanje,« lahko pa tudi »zastaviti napačno vprašanje« ali »preložiti vprašanje na kasnejši čas.« Pogosto se uporablja kar kot replika na vsak neuspešen odgovor na neko vprašanje. Nad temi premenami in odmiki od izvorne logiške rabe, ki sledi latinskemu *petitio principii*, se pritožujejo reflektirani angleški govorci sami (prim. Walton, 1991: 11). Latinski »principium« je prevod za grški »arche,« ki je v angleščini postal vprašanje [»question«]. Izvor fraze je grški »to en archei aitheisthai,« kar dobesedno pomeni »predpostavljeno (kot vzrok) v začetku.« Sestavljena je iz samostalnika *arche* – začetek, vzrok, povod, izvor – in nedoločnika *to aitheisthai*. Glagol *aiteo* pomeni »prosim,« »prosjačim,« »zahtevam,« pri Aristotelu pa nastopa še tehnični pomen, »postuliram,« »predpostavljam.«[1] Iz »prosim,« »prosjačim,« dobimo latinski »petitio« in iz tega (prvič zabeleženo leta 1581) angleški »beg.« Kot ugotavlja Robinson, drugi evropski jeziki ohranjajo izvorno latinsko frazo. To res velja za

[1] Za ta pojasnila se zahvaljujem Borisu Vezjaku.

francoščino, kjer »pétition de principe« pomeni zmotno sklepanje, v katerem predpostavljamo tisto, kar dokazujemo (*Larousse*). V nemščini najdemo *petitio principii*, ki pa ga dostikrat dokaj zvesto grškemu izvoru prevajajo kot »Vorwegnahme des Grundes« (predpostavljanje začetka). Slovensko bi morda bilo »zahtevanje dokaza,« ali »zahteva po dokazu,« a bom v tem besedilu raje uporabljal kot tehnični termin kar kratki latinski *petitio*.

Robinson lepo pojasni ozadje – Aristotel je v *De Sophisticis Elenchi*s imel v mislih kontekst dialoga, v katerem ena stran (»izpraševalec«) dokazuje drugi (»odgovarjevalcu«) neko tezo (*vprašanje*, ki je predmet spora), recimo *p*. Izpraševalec zastavlja vprašanja, s katerimi pride do premis za svoj argument. Če bi takoj zastavil vprašanje o sklepu, ne da bi ga dokazoval – ali je res, da *p*? – bi zahteval (prosil) za sklep (vprašanje, ki je predmet razprave). S tem bi se izognil svoji nalogi dokazovanja, kar pa je bil smoter celotne igre, zato je bilo takšno vprašanje prepovedano (zmotno). Vprašanje [»question«] ni stavek v vprašalni obliki, ampak tisto, kar je predmet spora, sklep, ki ga želi izpraševalec dokazati. Če izpraševalec sklep privzame brez dokaza – če ga »zahteva« od odgovarjevalca, s tem ne izpolni svoje naloge in zagreši zmoto, prekrši pravila dialoške igre. Tako je morda razumljiva standardna »dialoška« oznaka te zmote: predpostaviti tisto, kar je predmet spora ali predpostaviti, kar je potrebno dokazati.

Samo korak vstran, včasih pa že kar v začetni oznaki sami, nastopa *krožnost*, vzemimo kar kratko enciklopedično oznako D. N. Waltona (1998):

> Vrsta zmotnega krožnega sklepanja, v katerem se sklep sam zahteva kot premisa, ki podpira argument, s katerim naj bi upravičili sklep. … enostaven primer je naslednji argument: tisti, od katerega se zahteva, da dokaže, da je Bog dobrohoten, odgovori »Bog ima vse vrline, torej je Bog dobrohoten.« Ker je dobrohotnost, domnevno, tudi vrlina, premisa zahteva predhodno predpostavko, da je Bog dobrohoten.
>
> Podobno oznako najdemo pod »Applied Logic« v *Encyclopædia Britannica* (2008):
>
> Zmota krožnega sklepanja, znana pod imenom *petitio principii* nastopi, kadar premise eksplicitno ali implicitno predpostavljajo sklep, ki bi ga naj dokazali (primer: »Gregor vedno pametno voli. Kako pa to veš? Ker vedno voli liberalce«). Posebna oblika te zmote je viciozni krog ali *circulus in probando* …

V obeh primerih, ki naj bi rabila kot zgleda, pa zmota sploh ni tako očitna; prvega kritično komentira že Robinson. K temu se bomo še vrnili, zaenkrat samo opozorilo, da je za nekatere *petitio* kar zmota krožnega argumentiranja, z latinskimi oznakami *circulus in probando*, *circulus vitiosus*, *probatio circularis*, *circulus in demonstrando*, … Od kod krogi? Vzemimo naslednjo igro zavrnitve med odgovarjevalcem (*O*) in izpraševalcem (*I*), ki temelji na Robinsonovem primeru.

> *O*: Bog ni dobrohoten.
>
> *I*: Ali najvišje bitje želi vsem dobro?

O bi moral reči, da to vprašanje krši pravila igre. A recimo, da tega ne stori.

O: Da.

I: Najvišje bitje želi vsem dobro, *torej* je Bog dobrohoten.

Krožnost je zdaj evidentna, saj je sklep le preoblikovana premisa. *O* ni izpolnil svoje naloge, saj je sporni sklep dokazoval z njim samim, takšna krožnost pa nima nobene dokazovalne vrednosti. Vzemimo še naslednji *elenchus*, ki temelji na klasičnem zgledu za *petitio*:

O: *X* ne ljubi *I*.

I: Ali *X* laže tistemu, ki ga ljubi?

...

(Sledi izmenjava mnenj o ljubezni in (samo)prevarah, omeni se tudi Freuda, ocenjuje se značaj osebe *X* in njena pretekla ravnanja in zadržanja, a na koncu, po reflektirani oceni vseh ozirov, *O* induktivno in abduktivno izpelje):

...

O: Ne.

I: Ali je *X* rekla, da ljubi *I*?

...

(*I* predoči pismo, v katerem je z roza barvo jasno podčrtana izpoved ljubezni):

...

O: Da.

I: Torej, *X* je rekla, da ljubi *I* in *X* ne laže tistemu, ki ga ljubi, zatorej, vidiš, *X* ljubi *I*.

...

(Čez nekaj dni.)

I (razočarano): *X* me je zapustila.

O: Ali ni dejala da te ljubi in ali nisva ugotovila, da *X* ne laže tistemu, ki ga ljubi?

I: Zdaj pravi, da je to napisala samo zato, ker me ni želela prizadeti v času pred izpiti in da je takšna dobrohotna laž osebi, ki je ne ljubiš, moralno dopustna (Kanta pa ne prenese).

Predstavimo argumentacijo iz dialogu bolj eksplicitno v obliki argumenta (v oglatih oklepajih so sklepi):

(1) *X* ne bi lagala tistemu, ki ga ljubi.

Torej,

[2] *X* govori *I*-ju resnico.

(3) *X* je rekla, da ljubi *I*.

Torej,

[4] *X* ljubi *I*.

Končni implicitni sklep (4), je tisto, kar *X* izpelje iz [2] in (3). Ampak jasno je, da (2) ne sledi logično iz (1) kot kaže pogovor med razočaranim *I* in *O* čez nekaj dni. *X* res ne bi lagala tistemu, ki ga ljubi, a kaj, ko ne ljubi *I,* torej zares ne laže. Premisa (1) je resnična, sklep (2) pa ne. Samo, če bi že predpostavil sklep (4), bi lahko izpeljali (2) iz (1). A potem bi dobili:

(1) *X* ne bi lagala tistemu, ki ga ljubi.

(4) *X* ljubi *I*.

Torej,

[2] *X* govori *I*-ju resnico.

(3) *X* je rekla, da ljubi *I*.

Torej,

[4] *X* ljubi *I*.

Toda (4) je prav končni sklep, ki zdaj nastopa kot premisa. Argument v tej popolni obliki je sicer veljaven, ampak krožnost je zdaj očitna, saj je ena od premis kar enaka končnemu sklepu. V tem primeru je jasno razviden »poskus, da bi dokazali s pomočjo njega samega (»*X* ljubi *I*«) tisto, kar ni spoznatno s pomočjo njega samega (kar ni samo-evidentno).« S tem smo pri Aristotelevi *drugi* oznaki za *petitio*, in ta dvojnost od vsega začetka zaznamuje razprave o *petitio*. Če gre v prvem primeru (*Topika*) za kršitev pravil igre v dialogu, gre v tej oznaki za neko kršitev pravil *spoznavnega* reda. Robinson meni, da je v drugi, epistemski oznaki ključen pojem samo-evidentne resnice, za katerega v ne-aksiomatski znanosti ni prostora, zato to oznako zavrača. Naslednje mesto je znamenito (*Prva Analitika* 64b 33, prevod Boris Vezjak):

> … ker so nekatere stvari po naravni poti spoznatne skozi njih same in druge s pomočjo česa drugega (prva počela so spoznatna skozi njih sama in tisto, kar je pod njimi, skozi nekaj drugega), bo nekdo vsakič, ko bo poskušal dokazati s pomočjo njega samega tisto, kar ni spoznatno s pomočjo njega samega, zahteval dokaz (ali: zapadel zahtevi po dokazu).

Tu naj bi Aristotel obravnaval *petitio* v skladu z zahtevo, da v dokazovanju začnemo s tistim, kar je bolj gotovo in bolj znano (premise) in utemeljujemo tisto, kar je manj znano in sporno (sklep). Zmoto *petitio* zagrešimo, ko kršimo epistemsko načelo spoznavne prioritete premis pred sklepom. Kot vedno pa Aristotel ni enoznačen (celo precej begajoč, meni Hamblin, ki ga navaja Walton,

1991: 15), *petitio* v znanstvenem argumentu naj bi bil zmota, *podobna* tisti v dialektičnem argumentu, a se od nje kljub temu jasno razlikuje. Kombinacije teh idej najdemo pri srednjeveških logikih; William iz Sherwooda najprej opiše dialektično različico kot primer, ko sklepanje ne vodi do prepričanja o neki dvomljivi zadevi. In potem doda, da takšnega prepričanja ne moremo doseči brez premis, ki so predhodne in bolj znane (navaja Walton 1991: 15).

Med seboj nasprotujočih si interpretacij Aristotela je po pričakovanju več, a vsi tako ali drugače priznavajo, da dvojnost med *dialektično* napako (kaj je v neki razpravi sprejeto izhodišče in dopustna »poteza«) in *epistemsko* problematičnostjo (napaka v »rezoniranju« – angl. reasoning) nastopa že pri Aristotelu. Parsons (1996: 176) sicer meni, da gre v *Prvi Analitiki* za povsem drugo zmoto kot v *Topiki*, ki le slučajno nosi isto ime kot kršitev pravil igre v dialogu, a drugi skušajo pojasnili nekako povezati (prim. Hintikka, 1987; Hansen in Woods, 1997). Sosa (2004: 57, 6. op.) uvaja dvojno poimenovanje – »zla krožnost« [angl. vicious circularity] zadeva pravilno sklepanje [angl. reasoning], »petitio« [angl. begging the question] pa pravila dialoga.

V epistemski oznaki je epistemska relacija med premisami in sklepom neustrezna glede na smoter argumentiranja. V običajnem argumentu razlogi utemeljujejo (podpirajo, upravičujejo, dokazujejo, demonstrirajo) sklep, ta podpora pa racionalno osebo prepričuje v sprejetje sklepa, ki je vsaj nekoliko dvomljiv in zato potreben podpore. Problem argumenta oblike *petitio* je v tem, da v sklepu ne izvemo nič novega, nobene spremembe v spoznanju ni, izhodiščni dvom s predstavljenim argumentom ni presežen. John Biro (1977: 264–265) meni, da je napaka v tem, da uporabljamo premiso, v katero ne moremo biti racionalno prepričani, če nismo že prej prepričani o sklepu. Za Davida Sanforda (1972: 198) je napaka v tem, da prepričanje o premisi pridobimo šele iz sklepa.

Tudi epistemska oznaka je povezana s *krožnostjo* – če je ena od premis ekvivalentna sklepu ali pa je odvisna od sklepa v redu dokazovanja (manj »znana« od sklepa), tedaj argument krši Aristotelovo pravilo epistemskega reda (od bolj znanega k manj znanemu). Za ilustracijo različnih perspektiv in zvezo med njimi vzemimo naslednji odlomek iz Platonovega *Timaja*, ki ga sicer Copi in Cohen v svojem znanem učbeniku ponujata kot vajo v prepoznavanju zmot (Copi in Cohen, 1991: 110):

> Povedati (kaj) o drugih božanstvih in spoznati (njihov) nastanek presega naše moči; treba je zaupati tistim, ki so o tem govorili pred nami; ti so bili – kot so trdili – potomci bogov, in tako so gotovo dobro poznali svoje prednike. Ni pač mogoče, da ne bi zaupali otrokom bogov, četudi govorijo brez verjetnih in nujnih dokazov; slediti moramo postavi in jim verjeti, saj trdijo, da sporočajo družinsko zgodovino. (*Timaj* 40d-e, Platon, 2006: 1274)

Zaradi nazornosti vzemimo Ahila, ki je po grški mitologiji sin morske nimfe Thetis (boginje vode) in njegov namišljeni dialog s skeptikom, ki dvomi v božansko poreklo heroja:

Skeptik: Ali lahko, o Ahil, s čim jamčiš, da si zares potomec nimfe Thetis?

Ahil: Saj vendar govorimo o dogajanju v moji lastni družini. Bom pa ja poznal svoje najožje prednike!

Skeptik: A kako vem, da ti lahko zaupam?

Ahil: Kako si drzneš izzivati postavo in dvomiti v besedo nekoga, ki je potomec bogov?

Razpravo lahko predstavimo v obliki argumenta ([2] je vmesni sklep in [5] končni sklep):

(1) V besedo potomca bogov po postavi ne moremo dvomiti.

Torej,

[2] Ahil je verodostojen.

(3) Ahil pravi, da je sin nimfe Thetis.

(4) Vsakdo (praviloma) pozna najožje člane svoje družine.

Torej,

[5] Ahil je potomec bogov.

Primer ima podobno zgradbo kot prej obravnavani dialog o ljubezni. Iacona in Marconi (2005: 32) pravita, da je argument takšne oblike *prikriti petitio*. Argument je namreč *entimem*, manjkajoča premisa, ki naredi korak med (1) in (2) veljaven, pa je prav končni sklep (5). Gre za neveljaven argument, ki nakazuje sklepanje, ki mu moramo dodati neko premiso, a v tem primeru postane *petitio* očiten (dodana premisa je enaka končnemu sklepu). Prikriti *petitio* izkorišča svojo nepopolnost, da bi prikril svojo zmotnost (dokler premise ne dodamo, ne gre za zmoto) in izkorišča svojo možnost dopolnitve, da bi prikril svojo neveljavnost.

Nekateri ločujejo krožno sklepanje in *petitio*. V prvem primeru gre za verigo (vsaj dveh) argumentov in problematično povezavo dveh sklepov – sklep enega argumenta (»Ahil je potomec bogov«) je premisa v predhodnem argumentu (vmesni sklep: »Ahil je verodostojen«), ki je sploh vodil do začetnega sklepa. *Petitio* pa lahko nastopi znotraj enega samega argumenta – sklep je implicitno ali eksplicitno del ene od premis (tako *Wikipedia*). Tudi krožnost lahko razumemo na dva načina – kot *odvisnost* premise od sklepa ali kot *ekvivalenco* neke premise in sklepa. Pogoj za *petitio* pa ne more biti ta, da je sklep eksplicitno enak kateri od premis, saj bi potem zadoščalo že, da premiso le malo preoblikuješ in se izogneš zmoti. Recimo:

Zakon učinkovito povečuje varnost udeležencev prometa, saj novi predpisi v veliki meri zmanjšujejo nevarnosti v prometu.

Ampak jasno je, da gre za *petitio*, kljub temu, da premisa ni eksplicitno enaka sklepu. Implicitne enakosti pa, kot bomo videli, ni tako enostavno označiti. Bolj

obetaven se mi zdi pojem *odvisnosti*. Tudi odvisnost premise od sklepa lahko označimo na dva načina – sklepalno: sklepanje, s katerim podpremo premiso, zahteva, da v njem uporabimo končni sklep sam (»Ahil je verodostojen, saj je potomec bogov«). Bolj običajna pa je spoznavna oznaka: kredibilnost (prepričljivost, upravičenost, resnica ...) neke premise je odvisna od kredibilnosti (prepričljivosti, upravičenosti, resnice ...) sklepa. O propoziciji »Ahil je verodostojen« smo prepričani le, če smo že prepričani o tem, da je Ahil potomec bogov. V epistemski diagnozi je za zmoto odločilna neka posebna, *zla* odvisnost premise od sklepa. V dvomih glede sklepa naslovnik argumenta pričakuje dokazila, ki bodo dvome razpršila, potem pa se izkaže, da premise ne more spoznati neodvisno od sklepa, ponujenih dokazil ne more poznati (biti o njih racionalno prepričan), če že ne pozna (je racionalno prepričana o) sklepu.

3.

Robinsonov izziv lahko predstavimo kot dilemo: vsak argument je *petitio* (za tistega, ki se ne strinja s sklepom) ali pa noben argument ni *petitio* (če se ne strinjaš s sklepom, potem ali sklep ne sledi ali pa je kakšna premisa zate sporna). V prvem članku (1971) opozarja, da argument lahko kritiziramo le na dva načina – sklep ne sledi iz premis ali pa so premise nesprejemljive. *Petitio* ni ne eno ne drugo, ampak le kršitev pravil stare akademske igre, zato to po njegovem sploh ni ustrezna kritika argumentov. Torej *noben* argument ni *petitio*. Druga možnost pa je, da lahko *vsakemu* argumentu, s katerim se ne strinjamo, prilepimo to oznako. Če je *petitio* v tem, da v argumentu predpostavljamo premiso, s katero se naslovnik argumenta ne strinja, potem je vsak argument *petitio*, pravi Robinson leta 1981.

Nekateri poskušajo na Robinsonov izziv odgovoriti s čisto formalnimi merili razmejitve. V prevedenem dialogu na neki točki nastopi predlog, da je *petitio* zmota argumentiranja samo iz ene same premise, ki ima že sama po sebi sklep kot posledico ali je sklepu celo ekvivalentna. Nekaj podobnega najdemo pri DeMorganu: absolutna domneva enega samega sklepa ali nečesa, kar mu je ekvivalentno kot premisa (navaja Walton 1991: 20). Krožno sklepanje ima eno samo premiso, deduktivni (ne-zmotni) argument pa naj bi imel dve premisi iz katerih sledi sklep, model je tu seveda aristotelovski silogizem. Ta kriterij najdemo še danes (prim. geslo o krožnem sklepanju v *Mission Critical*)[2]. Ne preseneča, da je po mnenju avtorjev teh strani tudi Descartesov znameniti »Mislim, torej sem« *petitio*, saj v »mislim« že nastopa »obstajam,« kako bi sicer lahko sploh mislil? *Cogito* je vendarle malo bolj zapleten in število premis v argumentu ne more biti odločilni dejavnik za presojo zmotnosti. Sorenson (1991: 248) ponuja v razmislek naslednji argument:

> Nekateri argumenti so takšni, da v njih nastopajo samo eksistencialne (partikularne) posplošitve. Torej so nekateri argumenti takšni, da v njih nastopajo samo eksistencialne posplošitve.

[2] Pridobljeno 8. 12. 2010 s strani: http://www.sjsu.edu/depts/itl/graphics/adhom/circular.html

Po mnenju Sorensona gre za nekrožno obliko »*P*, torej *P*« – kdor dvomi o sklepu, bo dvom presegel z razmislekom o premisi, zato je ta argument, ki samega sebe podpira, racionalno prepričljiv. Sorensonov nenavadni argument pokaže, da nobena zgolj formalna oznaka ne bo zajela bistva zmote *petitio*, saj je sklepanje »*P*, torej *P*« elementarno veljavno. Čeprav je *petitio* veljavno sklepanje, naj bi bila *logična* napaka po mnenju Iacone in Marconija v tem, da je tak argument zmotno predstavljen kot *dokaz*, kar pomeni, da bi morale biti tudi premise takšne propozicije, da lahko privzamemo njihovo resnico v danem kontekstu (Iacona in Marconi 2005). Zmota je potem v tem, da v danem kontekstu resnica premis v argumentu sploh ni utemeljena.

Zdi pa se mi, da ponujena logična oznaka ni dovolj informativna. V primeru *petitio* naj bi šlo za zmoto, kadar ponujeni, sicer veljavni argument ni dokaz, saj je resnica premis v danem kontekstu sporna. Ampak zakaj? Morda so premise med seboj nekonsistentne? Pričakujemo nek bolj vsebinski odgovor, ta pa se bo težko izognil standardnim *ne*formalnim oznakam (kršitev pravila dialoga, odvisnost premise od sklepa itn.).

Na neki točki v Robinsonovem dialogu Jon ugotovi, da Ted kritizira vsak veljaven argument kot *petitio*. Obtožba je stara in razumljiva. Če v argumentu predpostavljaš, kar bi šele moral dokazati, potem sklep na nek način že nastopa v premisah. Ampak ne eksplicitno, sicer bi zadoščalo, da preoblikuješ premise in se s tem izogneš zmoti. Recimo:

> Laganje je moralno napačno, ker tega morala na dopušča.

To je očitno krožno sklepanje. Zdaj pa preoblikujmo premiso:

> Laganje je moralno napačno, saj bi morali vedno govoriti resnico.

Sklep sicer ne nastopa več eksplicitno kot premisa, a še vedno je s tem sklepanjem nekaj narobe (reči, da bi morali vedno govorit resnico, je »skoraj« isto kot reči, da je moralno nedopustno lagati). Za *petitio* zadošča, da je sklep na nek način *implicitno* vsebovan v premisah. A kaj to pomeni? Morda bi rekli: sklep je *implicitno* vsebovan v premisah, kadar ni mogoče, da bi bile premise resnične, sklep pa ne. Toda to je natanko klasična definicija logičnega sledenja. Po tem predlogu vsak veljaven argument predpostavlja, kar bi šele moral dokazati. Vzemimo kar klasično sklepanje:

> Vsi ljudje so smrtni. Sokrat je človek. Torej, Sokrat je smrten.

Sklep naj bi bil že »vsebovan« v začetni splošni premisi, saj o resnici te premise ne moremo biti prepričani, če nismo že prepričani o smrtnosti vsakega posameznika. Če pa o sklepu dvomimo, bomo dvomili tudi o splošni premisi. Mill zato trdi, da vsak silogizem zagreši *petitio*, saj je resnica premise v njem

odvisna od sklepa. Gotovosti glede začetne univerzalne premise po njegovem ne bomo dosegli, dokler ne bomo prepričani o prav vseh njenih primerih. Iz splošnega načela zato nikdar ne izpeljemo nič novega o posameznih primerih, razen o tistih, ki so že predpostavljeni v začetni premisi. V našem primeru naj bi v trditvi o smrtnosti vseh ljudi že predpostavili Sokratovo smrtnost, saj smo s Sokratovo (in Platonovo in Anino ….) smrtnostjo šele prišli do podpore za posplošitev.

Millovo razmišljanje lahko na neki ravni takoj kritiziramo. Splošna premisa v silogizmu ne temelji na izčrpnem pregledu vseh posameznih primerkov. Kritiki indukcije, od Huma do Popperja, bodo zavrnili tezo, da lahko resnico splošne hipoteze sploh kadarkoli utemeljimo z naštevanjem posameznih primerov. Ena od posledic Newtonove fizike je ta, kot ugotavljajo Cohen, Morris in Nagel (1934, navaja Walton 1991: 17), da par dvojnih zvezd kroži okrog skupnega centra gravitacije v eliptičnih orbitah. Toda Newton svojih zakonov seveda ni izpeljal ali podprl z opazovanjem dvojnih zvezd (saj je to bilo zanj nemogoče). Dokazila za svoje zakone je dobil drugače, izpeljava zato ni krožna. Sklep sicer ni gotov, a v znanosti nobena hipoteza ni gotova. Smrtnost vseh ljudi je precej gotova, ampak tudi te premise nismo utemeljili za naštevanjem mrtvecev. Kolikor vemo ima vsak človek organsko telo, vsako tako telo pa v času razpade. Ta zakonitost temelji na bioloških zakonih, ne pa na naštevanju primerkov posameznih organskih tvorb. Zato ne drži, da je resnica premise odvisna od resnice sklepa.

Sekst Empirik je že pred Millom kritiziral tako Aristotelove silogizme kot stoiške »nedokazljive« propozicionalne sheme sklepanj (Sextus, 2000: 121):

> Če je dan, potem je svetlo.
> Dan je.
> Torej je svetlo.

Začetni pogojnik vodi do sklepa, da kadar je dan, je svetlo. Ampak, po Sextusu, »Svetlo je«, skupaj z »Dan je« potrjuje pogojnik »Če je dan, potem je svetlo«. Po njegovem mnenju pogojnik ne bi bil podprt, če ne bi že poprej opazili zveze med dnevom in svetlobo, ki jo v tem sklepanju šele dokazujemo. Najprej moramo dojeti, da kadar je dan, je nujno svetlo in na tej osnovi zgradimo pogojnik, ki zatrjuje zvezo med dnevom in svetlobo. Zato sklepanje, ki naj bi šele dokazalo zvezo med dnevom in svetlobo, to zvezo že predpostavlja v svoji prvi premisi.

Mislim pa, da tudi ta *modus ponens* lahko branimo pred obtožbo krožnosti. Denimo, da nekega poletnega jutra z zaprtimi očmi v postelji premišljujem, ali je že svetlo ali ne. Vem, da je podnevi običajno svetlo. In potem mi žena, ki zgodaj vstaja, zakliče: Vstani, dan je! Zdaj zares lahko izpeljem nekaj *novega* – svetlo je. Kako je to mogoče glede na Sekstovo kritiko?

Vzemimo sklepanje »*P*, torej *P*«. Recimo »Ana poje, torej Ana poje«. Z vidika argumentacija gre za eklatantno krožnost, čisto izgubo časa. Potem dodajmo

neko neodvisno premiso: »*P* in *Q*, torej *P*«. Argument je še vedno izguba časa – »Ana poje in Ana pleše, torej Ana poje«. No, »*Q* in *P*« je logično ekvivalentno, isto kot: »*Q* in (če *Q*, potem *P*)«. V našem primeru »Ana poje in Ana pleše« je logično ekvivalentno konjunkciji »Ana poje in če Ana poje, potem Ana pleše«. Ampak potem ugotovimo, da je tudi sklepanje »*Q* in (če *Q*, potem *P*), torej *P*« izguba časa. In končno se izkaže, da je vsak *modus ponens* oblike »*Q*, če *Q*, potem *P*, torej *P*« z vidika argumentacije samo izguba časa, ker v sklepu nič novega ne izvemo.

Mislim, da prepričljiv odgovor ponuja F. Jackson (1987). Zadnji korak je neutemeljen. Z argumentom »Ana poje. Če Ana poje, potem Ana pleše. Torej, Ana pleše« mi lahko nekdo (recimo Danica) vendarle prenese neko novo informacijo. Denimo, da jaz Ane ne slišim in razmišljam o tem, kaj Ana počne. Danica mi navede zgornji argument in mi s tem pove nekaj o svojih dokazilih: najbrž sliši Ano peti, z drugo premiso pa mi da vedeti nekaj o tem, da pri Ani nastopa zveza med petjem in plesom (morda je Anina posebnost, da ne more peti, ne da bi poskakovala in se vrtela).

Jackson izhaja iz dveh *smotrov* argumentiranja. Prvi je v *izvlečni* funkciji [angl. tease out]. Kdor »predloži« argument, nas z njim morda opozori na spregledano premiso ali na zvezo med premiso in sklepom, kjer imamo že sami na voljo vsa »sredstva,« a nanje, dokler ne slišimo argumenta, nismo bili pozorni. Recimo, da me zanima časovna razlika med mestoma London in Melbourne. Predočijo mi naslednji argument. »Časovna razlika med Londonom in Melbournom je vsota razlik med Melbournom in Frankfurtom ter med Frankfurtom in Londonom. Prva znaša devet ur, druga pa eno uro. Torej je časovna razlika med Londonom in Melbournom deset ur«. V tem primeru veljavnost argumenta ni novost, premise tudi ne, a šele argument je po Jacksonu »izvlekel« na plano na pol pozabljene podatke, me opozoril na relevanco določenih dejstev ali pa mi enostavno omogočil, da uvidim povezavo vseh dejstev (Jackson, 1987: 102).

Včasih spregledamo ali pozabimo na kako premiso, ali pa sploh ne opazimo povezave med premiso in sklepom. Tisto, kar nam lahko argument v tej funkciji izvleče na plan, je lahko tudi opozorilo na nek nesklad med prepričanji. Vzemimo naslednji par propozicij, ki jih marsikdo sprejema, a se pri tem ne zaveda dilem socialnega liberalizma.

> (1) Pa ja ne bomo z visokimi davki privijali uspešnih podjetij, ki so vendar gonilo razvoja!
>
> (2) Jasno je, da potrebujemo dobro in javno podprto zdravstvo in šolstvo!

Z naslednjima argumentom lahko osebi pokažemo, da so njena prepričanja nekonsistentna:

> (1) Uspešnih podjetij ne bomo obdavčevali.

(2) Če uspešnih podjetij ne bomo obdavčevali, država ne bo imela dovolj denarja za javno porabo.

(3) Če država ne bo imela dovolj denarja za javno porabo, ne bo denarja za dobro in javno podprto zdravstvo in šolstvo.

Torej,

(4) Država ne bo imela dovolj denarja za dobro in javno podprto zdravstvo in šolstvo.

Argument v izvlečni funkciji dokazuje nekaj tistim, ki imajo sicer že sami na voljo sredstva za to, da bi prišli do sklepa. Toda argumentiramo tudi zato, da bi nekomu prenesli novo informacijo, ga opozorili na dokazila za nek sklep, ki jih morda še nima. V tem primeru je korist argumentacije v dokazilih, ki jih argumentirajoči implicitno ponuja drugim »na posodo« s svojo predstavitvijo in izbiro premis, pravi Jackson.

Vzemimo preprost argument: »Maja je na zabavi. Če je Maja na zabavi, je tudi Fredi. Torej, Fredi je na zabavi«. Z izbiro razlogov »oglašam,« da imam na voljo ločena in neodvisna dokazila za prvo premiso (denimo, da sem pravkar videl Majo) in drugo premiso – ponavadi Fredi in Maja hodita skupaj na zabave (prim. Jackson, 1987: 105). Ko predstavim nek argument naslovnikom s tem javno oglašam, da imam na voljo dokazila za premise, ki je naslovniki morda nimajo (ali se jih ne zavedajo). Vzemimo še: »V *Encyclopaedia Britannica* piše, da je Pompej umrl leta 48 pred našim štetjem. *Encyclopaedia Britannica* je glede takih podatkov zanesljiva. Torej je Pompej umrl leta 48 pred našim štetjem«. Če bi namesto *Encyclopaedia Britannica* postavil *Wikipedia*, bi bil argument še vedno veljaven in prepričljiv, saj je tudi *Wikipedia* glede zgodovinskih podatkov dokaj zanesljiv vir. Toda izbral sem *Britannico* in s tem nakazal svoj vir dokazil (Jackson, 1987: 106). Poslušalstvo si ta dokazila lahko »izposodi« in s tem pridobi jamstva za premise in sklep. V argumentu oblike »*Q*; če *Q*, potem *P*; torej *P*« naslovniku sporočam, da imam *ločena* in *neodvisna* dokazila za obe premisi, ta dimenzija pa povsem izgine v logično ekvivalentni formulaciji »*Q* in *P*, torej *P*«.

Kdaj v tem okviru zagrešimo *petitio*? Zmota ne more biti v tem, da bi tisti, ki dvomi v sklep argumenta, dvomil tudi v premise, saj to velja za vsak veljaven argument. Tu ima Mill prav. Toda v dejanski argumentaciji mi lahko predložijo dokazila, ki me lahko prepričajo, da presežem začetni dvom. Vzemimo:

Delo poroča, da je Olimpija včeraj zmagala. Delo je zanesljiv časopis (vsaj glede športnih izidov). Torej, Olimpija je včeraj zmagala.

Ali ne bo tisti, ki dvomi v zmago Olimpije, dvomil v premiso »Delo je zanesljiv časopis (vsaj glede športnih izidov)« in ga zato argument ne bo prepričal? To ne sledi – recimo, da dvomim v sklep zaradi dolgotrajne slabe forme in niza zaporednih porazov Olimpije. A ko mi prijatelj predloži argument »iz Dela« me ta dokazila lahko prepričajo, da zavržem svoje dvome. S tem argumentom zato

ni nič narobe. Sumljivo vrednost avtomatskega premika od dvoma o sklepu do dvoma o premisi izkorišča tudi naslednja stara šala:

Mož se nepričakovano vrne s službene poti in zagleda ženo v postelji z najboljšim prijateljem. Ta zavpije: »Stoj! Čemu boš verjel, svojim očem ali desetletju prijateljstva?«

Varljivi prijatelj upa, da bo prevarani mož razbral *petitio* v argumentu »V postelji vidim svojo ženo s svojim najboljšim prijateljem. Torej, žena me vara z najboljšim prijateljem«. Argument iz videza naj ne bi deloval zaradi nasprotnih dokazil, ki temelje na pričevanju in spominih (desetletja prijateljstva). Seveda pa so zaznavna dokazila tako močna, da »povozijo« začetni dvom v sklep in nasprotna dokazila. Premisa ni prav nič sporna in odvisna od sklepa. Ali splošno (Jackson):

(α) Če ima *S* v trenutku *t* razloge za dvom v sklep *Z*, potem ima *S* v trenutku *t* razloge za dvom o konjunkciji premis (P_1 & P_2 … & P_n), iz katere sledi *Z*.

Vzemimo moža trenutek *pred* tem, ko zaloti ženo in prijatelja – ker ima v tem trenutku razloge za dvom o sklepu »žena me vara z najboljšim prijateljem,« ima tudi razloge za dvom o katerikoli premisi, iz katere bi ta sklep sledil.

(β) Če ima *S* v trenutku *t* razloge za dvom o sklepu *Z*, potem bi *S* v nekem kasnejšem trenutku *t'*, po tem, ko mu je nekdo predstavil veljaven argument »P_1 & P_2 … & P_n, torej *Z*,« imel razloge za dvom o konjunkciji premis (P_1 & P_2 … & P_n).

Vzemimo zdaj moža trenutek *kasneje*, ko zagleda ženo v postelji z najboljšim prijateljem. Ker se njegov položaj glede dokazil spremeni, začne delovati argument iz videza, zaradi katerega ne dvomi več o zaznavni premisi. Jackson meni, da je (α) vedno resnično zaradi definicije veljavnosti, saj po definiciji ni mogoče, da bi imel veljaven argument neresničen (dvomljiv) sklep in resnične premise. Toda (β) ni vedno resnično, ko osebi predložijo dejanski argument, ji s tem ponudijo določena dokazila »v izposojo«, s čimer se morda spremeni njen položaj glede dokazil in nima več razlogov za dvom o premisi in zato preseže tudi začetni dvom o sklepu. Če se to ne zgodi, gre za *petitio*. Vzemimo kar naš primer:

> Ahil pravi, da je sin nimfe Thetis. Ahil je verodostojen. Torej, Ahil je potomec bogov.

Razlog za drugo premiso je »potomec bogov ne laže.« Argument je namenjen nekomu, za katerega je sklep sporen, zato ponujeni razlog za drugo premiso zanj sploh ne bo deloval. Še več kot to – *katerakoli* racionalna oseba, ki bi dvomila o sklepu, bi imela prepričanja, zaradi katerih dokazila, ponujena za premiso argumenta, zanjo sploh ne bi štela kot dokazila. Takšen argument je za Jacksona *petitio*. Ali shematsko (prim. Davies, 2007: 349):

> Ena od premis, *P*, ki jo za tistega, ki argumentira, podpirajo dokazila *C*, je takšna, da od naslovnika argumenta, ki dvomi o sklepu, racionalno zahteva, da privzame (ozadnje) domneve, glede na katere dokazila *C* ne podpirajo premise *P*.

Vzemimo kot zgled iluzionista, ki pred našimi očmi prežaga na pol svojo postavno sodelavko, ki domnevno leži v zaboju. S svojo točko nam predstavi naslednji »argument«:

> Mladenka leži vodoravno na tleh zaboja. Žaga prereže zaboj na pol. Torej, mladenka je prerezana na pol.

Občinstvo dvomi o sklepu (upravičeno, saj se mladenka praviloma kmalu prikaže živa in zdrava). Prva premisa (*P*) je podprta s predhodnim dogajanjem na odru in raznimi drugimi zaznavnimi indici (*C*). Racionalni predstavniki občinstva zato privzamejo domneve, zaradi katerih ponujena dokazila (*C*) dejansko *ne* podpirajo premise (*P*) – gre samo za trik. (V eni od različic ima zaboj razdelke, mladenka pa je dovolj gibčna, da se »zloži« v en del zaboja; seveda so možne tudi drugačne izvedbe, a poanta ostaja – zaradi dvoma o sklepu ne bomo sprejeli dokazil za eno od »premis«). Argument je zmoten, to vemo vsi, a vseeno plačamo vstopnico, da bi ga »videli,« saj je zveza med dokazili *C* in premiso *P* običajno zelo prepričljiva.

Mimogrede, prav to je po Jacksonovem mnenju narobe z znamenitim Moorovim dokazom zunanjega sveta (prim. Šuster, 2007). Zamislimo si, da nas skrbi možnost prevare totalnega in globalnega iluzionista, zaradi katere je *vsako* naše zaznavno prepričanje o zunanjem svetu sporno. Moorov dokaz zunanjega sveta (Jackson, 1987: 114) je:

> To je roka. Roka je predmet zunanjega sveta. Torej, obstaja vsaj en predmet zunanjega sveta.

Argument je namenjen nekomu, za katerega je sklep vsaj deloma dvomljiv in sporen. Dokazilo za prvo premiso je zaznava, ampak za tistega, ki dvomi o sklepu, je sporna prav izpeljava dejstev o zunanjem svetu iz zaznavnih dokazil, tako kot je za tistega, ki dvomi o razrezani mladenki, sporna propozicija, da mladenka leži vodoravno na tleh v zaboju, čeprav smo to »videli«. Moorov argument je zato *petitio*: katerakoli racionalna oseba, ki bi dvomila o sklepu, bi imela takšna ozadnja prepričanja, da nanjo ponujena zaznavna dokazila ne bi delovala.

Seveda pa je razlika med dvomom o tem, da je mladenka prerezana in dvomom glede obstoja zunanjega sveta. Za Jacksona je *petitio* argument, v katerem katerikoli racionalni naslovnik argumenta, ki bi dvomil o sklepu, ne bi štel z argumentom ponujenih dokazil za premise za prava dokazila. Moorov argument je zato neučinkovit v prepričevanju skeptika o zunanjem svetu. Ampak, ali je dvom o obstoju zunanjega sveta lahko racionalen? Filozof, ki se ukvarja z argumenti za skepticizem, je običajno kot oseba, ki plača vstopnico, da bi videla iluzijo dokazil za neobstoj zunanjega sveta. Tudi zveza med dokazili in premisami skeptičnega argumenta je zelo prepričljiva. No, pri »čarovniji« skrbno pazijo, da mehanizma iluzije ne razkrijejo, samo mladenka se na koncu pokaže. Pri spoznanju zunanjega sveta je mehanizem iluzije popolnoma jasen (možnost, da nas vara zli demon pri Descartesu, možnost, da smo možgani-v-kadi v sodobnih različicah), le da po mnenju skeptika nikdar ne moremo vedeti, da se zunanji svet zares kdaj pokaže!

Spomnimo se še enkrat zgleda zmote iz *Encyclopædia Britannica*: - Gregor vedno pametno voli. - Kako pa to veš? - Ker Gregor vedno voli liberalce.

Predvidevamo lahko, da gre za argument z implicitno premiso: Gregor vedno voli liberalce. Pametno je voliti liberalce. Torej, Gregor vedno pametno voli.

Zakaj je to sploh *petitio*? Če podpora za implicitno premiso prihaja samo od sklepa – pametno je voliti liberalce, ker Gregor, ki voli liberalce, vedno voli pametno, potem gre res za zmoto. Kdor dvomi o sklepu, bo dvomil tudi o ponujenih dokazilih za to premiso. Ampak govorec bi lahko implicitno premiso utemeljeval *neodvisno* od Gregorja – recimo z gospodarskimi rezultati liberalne politike, z zavzemanjem liberalcev za svoboščine in premise posameznika itn. V tem primeru bi naslovnika argumenta ponujena dokazila lahko prepričala, da bi presegel začetni dvom o sklepu.

Če določimo argument kot urejeni par množice propozicij (premis) in dane propozicije (sklep), potem lahko isti argument nastopa v različnih posebnih *rabah*. Jacksonov model dopušča, da je zmotnost odvisna od *konteksta*. Bodimo pozorni na kompleksnost Jacksonove analize – usmerja jo *smoter* argumentiranja (dialektična dimenzija), pomembno je časovno zaporedje – *po* tem, ko je naslovniku argument predstavljen, lahko preseže začetni dvom o sklepu in odločilni so razlogi naslovnika ter njegova ozadnja prepričanja, kar kaže na vlogo pragmatike in konteksta v analizi zmote. Stavki in propozicije so v brezčasnih sklepalnih odnosih, v živi argumentaciji pa gre za neko *pragmatično* sledenje, pri konkretnih izjavljanjih je pomemben časovno zaporedje uvajanja propozicij (prim. Nute, 1980). A kljub temu ima pri Jacksonu osrednjo vlogo *epistemološka* analiza – res je, da sta pomembna kontekst in pragmatika, a tisto, od česar je odvisna zmotnost nekega argumenta v danem kontekstu, so vendarle (ozadnja) prepričanja, razlogi, upravičenja, preseganje dvoma, … . ne pa normativna pravila dialoga in konverzacije.

Nekateri pa temu oporekajo. Hazlett (2006) tako trdi, da Jacksonov kriterij (β) ne daje nujnega pogoja za *petitio*. Obstajajo argumenti, ki po mnenju Hazletta niso zmotni, a jih (β) napačno označi kot *petitio*. Kadar je sklep argumenta tak, da o njem ne bi dvomila nobena razumna oseba, je argument za Hazletta včasih

zmoten, včasih ne. Po kriteriju (β) pa naj bi šlo vedno za zmoto. Recimo, dokažemo lahko, morda s Peanovimi aksiomi, da je dve in tri enako pet. A katera razumna oseba bi o takem sklepu sploh lahko dvomila? Tisti, ki bi dvomil o sklepu, bi dvomil tudi o vsakem ponujenem dokazilu za premise argumenta, ki dokazuje to elementarno matematično resnico. Zanj bo tak argument po kriteriju (β) *petitio*. Toda, po mnenju Hazletta, v takšnem dokazu ne gre za *petitio*, zato zagovarja drugačno, ne-epistemsko oznako te zmote.

Mislim, da je dvomljivec glede resnice, da je dve in tri enako pet v podobnem položaju kot dvomljivec glede obstoja zunanjega sveta. Skeptik začne: kolikor vemo, bi lahko bila skeptična hipoteza resnična. V tem primeru noben od empiričnih načinov tvorbe prepričanj (zaznava …,) ne bi vodil do znanja. Skeptik se zato lahko skliče na dialektično načelo, da je vsako znanje, ki ga oseba pridobi s pomočjo takšnih metod, že *sub judice* – problematično in predmet razsoje (prim. Forbes, 1984: 51-52). Prej smo se spraševali, ali je dvom o obstoju zunanjega sveta lahko racionalen in podobno velja za dvom glede tega, da je dve in tri enako pet. Spomnimo se druge meditacije, v kateri se Descartes sprašuje, kako lahko ve, da ga ne vara zli demon vsakič, ko sešteje dve in tri. Na *tej* točki bi vsak ponujeni dokaz zares bil *petitio*, saj, če dvomiš o sklepu, dvomiš o dokazilih jasne in razločne percepcije. Šele *kasneje* v Meditacijah se izkaže, da je jasna in razločna zaznava merilo resnice, a potem, seveda, ne moreš več dvomiti o tem, da je dve in tri enako pet.

Kaj pa sploh so dokazila za Peanove aksiome? Na eni strani verjetno res nekakšna razvidnost (na primer »naslednik naravnega števila je naravno število«), toda izbor aksiomov nam narekuje njihova razlagalna moč in posledice, iz majhnega števila začetnih enostavnih tez izpeljemo celotno teorijo števil. Nekaj podobnega velja, denimo, za Newtonov aksiom »F = m.a«, ki je pravzaprav definicija osnovnih pojmov. Prav sklep »2 + 3 = 5« je v nekem smislu dokazilo za premiso (aksiom), a s tem ni po mojem mnenju nič narobe, saj je smoter argumenta v tem primeru *izvlečna* funkcija, ne pa »posojanje« dokazil tistemu, ki jih naslovnik morda nima. Premise niso nobena novost, toda dokaz demonstrira zveze med propozicijami, ki se jih morda ne zavedamo.

Ali ne gre tu vseeno za neko krožnost? Jacksonov kriterij (β) pokaže, da gre v primeru dokazovanja enostavnih in nedvomnih resnic zares za krožnost, če je smoter argumenta prenašanje dokazil v *dokazovalni* rabi argumenta. V tej rabi so premise osnova za upravičenje sklepa, tako da bo naslovnik, ki sprva dvomi o sklepu, *zaradi* teh premis sklep sprejel. Celo Wilson (1988), zagovornik pragmatičnega modela zmote pravi, da ne moremo govoriti o zmoti, kadar želimo z argumentom le razmisliti o posledicah določene propozicije. Obstajajo tudi drugačen rabe, ne-dokazovalne rabe (Wilson, 1988: 9) – z argumentom lahko zavračamo neko propozicijo, z njegovo pomočjo lahko bolje razumemo neko besedilo, z njim lahko pojasnjujemo, napovedujemo ali pa ima svojo vlogo v reševanju uganke, … Pri Jacksonu morda ni najbolj jasno, ali ima izvlečna funkcija vedno tudi dokazovalno vlogo ali ne. Kakorkoli, ali je alternativni, dialoški model zmote, ki ga zagovarja Hazlett, bolj uspešen v pojasnitvi (ne)zmotnosti dokazovanja elementarnih resnic? V tem modelu je *petitio* neka kršitev pravil *konverzacije*.

4.

Jacksonov model, tako kot vsak epistemski model analize zmote *petitio*, temelji na naravi prepričanj in dokazil za premise in sklep. Toda, ali res vedno vemo, kakšna dokazila argumentirajoči *implicitno* ponuja drugim »na posodo« s svojo predstavitvijo in izbiro premis? Prepričanja in spoznanja so mentalna, privatna stanja, zato jih je včasih teže določiti, težko je vedeti, zakaj nekdo sploh sprejema ali zavrača neko propozicijo. Kakšna so sploh mentalna stanja osebe, ki dvomi o tem, da je dve in tri enako pet?

Drugače je v dialogu, v katerem je vse eksplicitno in povedano. Argumentirajoči želi racionalno prepričati naslovnika argumenta o sklepu, v katerega slednji dvomi. Uporablja lahko le premise, ki jih je naslovnik sprejel kot svojo *obvezo* ali jih je pripravljen sprejeti neodvisno od propozicije, ki je predmet dokazovanja in je tako za naslovnika sporna. V dialoškem ali pragma-dialektičnem modelu argumentacije pojem prepričanja nadomesti pojem obveze, *sprejetja* v dialogu – tistega, čemur je nekdo v dialogu zavezan glede na to, kar je bilo v razpravi izrečeno in kar mu razumno lahko pripišemo. Obveze naj bi bile javne in eksplicitne ali vsaj takšne, da jih brez posebnih težav lahko v dani skupnosti privzamemo. Pragma-dialektiki govorijo o popolni eksternalizaciji, Hazlett (2006: 355) pa uporablja načelo sprejetja [angl. acceptance]:

> Propozicija, da *p* je sprejeta v pogovoru *k*, kadar vsi govorci v *k* dopuščajo izjavljanja, ki izražajo *p* v *k* (pripravljeni so se na izjavljanja, ki izražajo *p*, odzvati s pozitivnim obnašanjem, recimo, da rečejo »da« in prikimajo …)

Petitio je podobno kot že pri Aristotelu napačna poteza v debati – ena stran zmotno privzema nekaj kot sprejeto. Da bi naslovnik argumenta sprejel eno od premis, mora v primeru zmote že biti zavezan sklepu. Hazlett (2006: 356) kot normativna pravila dialoga uporablja Griceove maksime in navaja naslednje pravilo: argumentiraj tako, da uporabljaš samo premise, za katere si lahko razumno prepričan, da so sprejete v dialogu glede na (i) potek razgovora do tega trenutka; (ii) razumne ozadnje domneve o govorcih v tvoji skupnosti. Argument zagreši *petitio*, kadar prekrši to pravilo.

Najbolj razdelana in vplivna je dandanes pragma-dialektična šola argumentacije, zato si oglejmo njena pravila argumentacije. Njeno izhodišče je (van Eemeren and Grootendorst, 2004: 1):

> Argumentacija je verbalna, socialna in racionalna dejavnost, katere cilj je prepričati razumnega kritika v sprejemljivost stališča [angl. standpoint] tako, da predstaviš neko razporeditev propozicij, ki upraviči ali zavrne propozicijo, ki je izražena s tem stališčem.

Ker gre za dve vpleteni strani, ki skušata razrešiti razlike v mnenjih in odstraniti dvom o svojem stališču v skladu s pravili razprave, ki so sprejemljiva za vse vpletene strani, je model *dialektičen*. Model je *pragmatičen*, ker so poteze v razpravi jezikovna dejanja, ki jih izvajamo v posebni situaciji in v posebnem

kontekstu. Zmote so kršitve konverzacijskih norm, napačne poteze v danem kontekstu. Običajno navajajo osem pravil, šesta zapoved pa pravi:

> Pravilo izhodišča: razpravljavci ne smejo zmotno predstaviti nečesa kot sprejeto izhodišče ali zmotno zanikati nečesa kot sprejeto izhodišče.

Obe strani v dialogu morata sprejeti nek minimum dejstev, prepričanj, norm, hierarhij vrednot …, kot skupno izhodišče. Če se o tem ne strinjata, ne bosta nikdar uspeli prepričati druge strani v sprejemljivost svojega izhodišča. Zmota *petitio* v tem modelu je, da uporabiš premiso, ki je ni na seznamu sprejetih izhodišč. S tem se izogneš bremenu dokaza, saj prevzameš brez dokaza tisto, kar za nasprotnika ni sprejemljivo brez dokaza.

Vzemimo kot malo daljši zgled tega modela naš dialog med Ahilom in skeptikom, ki ga naj zdaj uteleša želva iz znanega Carrollovega dialoga (prim. Carroll, 1997). Izvorni Carrollov dialog med Ahilom in želvo obravnava problem, kako nekomu, ki dvomi v *modus ponens*, dokazati veljavnost tega sklepanja. Poenostavljeno: želva sprejema premisi *p* in »če *p* potem *q*,« dvomi pa o veljavnosti sklepanja *modus ponens*, zato ne izpelje *q*. Od Ahila zahteva, da v dokaz uvede kot novo premiso pogojnik »*p* in 'če *p* potem *q,*' potem *mora* biti res, da *q*«. Toda iz novih treh premis sklep *q* zanjo sledi samo, če sprejmemo dodatno, četrto premiso: če so resnične prve tri premise, *mora* biti resničen tudi sklep. Seveda gre po tem kopitu dodajanje pogojniških domnev v neskončnost. Naš dialog naj se začne tam, kjer se Carrolov konča.

Po pragma-dialektičnem modelu v začetni razliki mnenj ena stran predstavi stališče, druga pa o njem dvomi.

> Ahil: Če je resnična prva premisa in druga premisa in če je resnično, da iz obeh premis sledi sklep in če je resnično, da iz prve in druge premise in pogojnika sledi sklep in če je resnično, da iz prve in druge premise in pogojnika kot tretje premise sledi sklep in če je resnično, da … Dovolj imam, ne grem se več te igre! Navsezadnje sem sin boginje Thetis in potomcu bogov je takoj razvidno, kdaj je neko enostavno sklepanje veljavno. Gre za pravi *uvid*, ne pa za nekakšno računanje. (Zabriše beležnico na tla.)
>
> Želva: Sin bogov, o tem pa dvomim!

Razpravljalca se ne strinjata o sprejemljivosti nekega stališča. Če naj poskus razrešitve spora uspe, se morata strinjati glede nekaterih propozicij kot za obe strani sprejemljivih izhodiščih. Začetno sporno stališče ne more biti na tem seznamu, sicer ne bi bilo nobene razlike v mnenjih. Ko gre za *petitio*, v nekem trenutku razpravljavec uvede neko propozicijo kot sprejeto izhodišče, ki pa je ni na začetnem seznamu.

> Ahil: Kako naj te prepričam? Boš pa ja verjela potomcu bogov!
>
> Želva: Če ti je res jasno, kako gredo dokazi, ti ne sploh bo težko. Poberi spet beležnico in zapiši, o čem se strinjava.

Ahil: V redu, čeprav se mi zdi, da imaš spet nekaj za bregom.

Želva: Piši in povej, ali se strinjaš. 1. Obstajajo ljudje.

Ahil: Kako trivialno!

Želva. Torej resnično. Piši.

Ahil: V redu.

Želva.: 2. Obstajajo bogovi.

Ahil: Kako trivialno!

Želva. Torej resnično. Piši.

Ahil: V redu.

Želva: 3. Bogovi so verodostojni.

Ahil: No, imajo tudi svoje slabosti, ampak v redu, pišem.

Želva: 4. Postavi moramo verjeti.

Ahil: Sprejemam in pišem.

Želva: 5. O besedi potomca bogov po postavi ne moremo dvomiti

Ahil: Kako resnično! Pišem.

Želva: 6. Vsakdo običajno pozna člane svoje najožje družine.

Ahil: Včasih ne drži, ampak jasno je, da jaz poznam svojo mater. Pišem.

Želva: Mogoče pa se motiš in nisi potomec bogov?

Na seznamu seveda ni propozicije »Ljudje so potomci bogov,« saj je to ravno sporno stališče, o katerem želi Ahil prepričati želvo.

Ahil: Moji besedi lahko zaupaš!

Želva: Pokaži mi beležnico! Oprosti, zaupanja ni na najinem seznamu.

Ahil: Ampak povedal sem ti, da poznam svoje starše in boginja Thetis je moja mati.

Želva: Pokaži mi spet beležnico! Oprosti, tega zadnjega ni na najinem seznamu. Tam piše samo, da vsakdo *običajno* pozna člane svoje najožje družine. Mogoče pa si prav ti v zmoti? Mogoče res poznaš svojo mater, toda zmotno meniš, da je bila boginja?

Ahil: Ampak o besedi potomca bogov po postavi ne moremo dvomiti. Poglej – to tu piše!

Želva: Drži.

Ahil: Kako torej, da ne verjameš meni, ki sem potomec bogov?

Želva: Besedi pravega potomca bogov bi mogoče res verjela. Ampak, iskreno povedano, tole božje – človeško prepletanje se mi zdi nekoliko čudežno. In, kot bo rekel filozof, ki ga še par tisoč let ne bo, ko presojam med tvojo besedo in čudeži bi rekla, da je neverjetnost tvoje zmote manjša.

Ahil: Torej mi ne verjameš, meniš, da nisem vreden zaupanja?

Želva: Rekla sem le, da tega ni na seznamu, …

Ahil: Torej trdiš, da lažem?

Želva: Tega pa *nisem* rekla, mislila sem le, poglej najin seznam in ….

Ahil (zavpije): Boj se Ahilove jeze!

Želva (skrije glavo pod oklep, od koder se sliši samo malo bobneče šepetanje): Ampak saj sva se dogovorila za kritično razpravo in proceduro, kako predstaviti jezikovna dejanja kot konstruktivne poteze, s katerimi bova razrešila razlike v mnenjih po pravilih sprejemljivih za oba.

…

(Zasliši se trkanje in klic): O, Ahil, Pelejev sin! Agamemnon iz Argosa te poziva, da se pridružiš Ahajcem v pravični vojni, s katero bomo učinkovito in dokončno razrešili razliko mnenj s Trojanci!

Želva (zelo tiho): Sem vedela, da so še malo primitivni in niso za logiko, pa naj se njihovi filozofi še tako trudijo.

Želva (vzdihne, po krajšem premisleku): Pravzaprav bo še nekaj tisoč let argument moči bolj prepričljiv od moči argumenta.

Ahil (jo sliši): Ne vem, kako mi o *logični* primitivnosti lahko pridiga nekdo, ki dvomi o *modusu ponensu*!

Začnimo s vprašanjem, ali je oznaka zmote v konverzacijskem modelu ekstenzionalno bolj ustrezna od epistemološkega modela. Spomnimo se, da naj bi Jacksonov kriterij (β) napačno označil vsak dokaz, da je dve in tri enako pet kot *petitio*. Ampak, ali se ne bo nekaj podobnega zgodilo tudi v dialoškem modelu? Želva pri Carrollu dvomi o *modusu ponensu*, ampak nemogoče je, da bi se v katerikoli kritični razpravi izognili rabi tega sklepanja, saj gre za osnovno potezo v igri dokazovanja (prim. Šuster, 1997). Namesto da gre v izvornem dialogu izmenjava mnenj v neskončnost, bi lahko rekli, da se igra dokazovanja sploh *ne* bo začela, saj se Ahil in želva ne strinjata o začetnem seznamu sprejetih resnic in pravil. Kakorkoli – igra se nikdar ne konča (Carroll) ali pa se sploh ne more začeti: v vsakem primeru bi uspešen konec pomenil kršitev neke norme konverzacije, torej zmoto. Mislim, da bodo tudi v tem modelu dokazi enostavnih resnic tipa dve in tri je enako pet *petitio*, saj bo tisti, ki se mu bodo sklepi zdeli sporni, enostavno zavračal vsako izhodišče, iz katerega bi lahko sledili. Nobene prednosti pred epistemskim modelom ne vidim.

Prav nasprotno: od kod sploh pridejo začetna izhodišča? Zakaj so ene propozicije na začetnem seznamu, druge pa ne? Kdor dvomi v sklep, da je Ahil potomec bogov, bo zahteval dokazila za premiso »Ahil je vreden zaupanja«. In ponujena dokazila za to premiso na skeptika ne bodo delovala. Želva jasno pove, da bo vsako pričevanje v prid sklepa zanjo manj verjetno od zanikanja čudežnega sklepa, kot pravi Hume, na katerega se sklicuje: »Čudež je kršitev naravnih zakonov; in ker je te zakone postavilo trdno in nespremenljivo izkustvo,

je dokaz proti čudežu po sami naravi dejstva prav tako popoln kot katerikoli izkustveni dokaz, ki si ga moremo zamisliti« (Hume, 1974: 156 – 157). S tem razmislekom že presegamo pragma-dialektični model, saj se sprašujemo o razlogih za dane obveze in izhodišča. Mislim, da to kaže na meje tega modela in primat epistemskega razmisleka.

Morda pa so razlogi za (ne)uvrstitev na začetni seznam drugačni in ne epistemski? Zmotna predstavitev nečesa kot sprejetega izhodišča za pragma-dialektike lahko pomeni, da predstaviš neko premiso kot samo-evidentno, da skriješ premiso v neko neizraženo domnevo ali pa v argumentaciji uporabljaš tisto, kar bi šele moral dokazati (svoje stališče). Ampak zdi se mi, da s tem izgubimo posebnost zmote *petitio*, saj so premise lahko problematične zaradi različnih razlogov (ker so neznane, nekonsistentne, nezadostno podprte). Bistvo te zmote pa se mi zdi prav v odvisnosti prepričanja o premisah od prepričanja o sklepu. Pragma-dialektični model *vsako* uporabo kakorkoli sporne premise v dialogu razglasi za *petitio*.

Spomnimo se še enkrat sumljivega zgleda zmote iz *Encyclopædia Britannica*: »Gregor vedno voli liberalce. Torej, Gregor vedno pametno voli«. Argumentu smo dodali implicitno premiso »Pametno je voliti liberalce«. A morda je ravno to tisto, kar se zdi naslovniku sporno? In sploh ne gre za to, da bi prav dvom o sklepu ogrozil prepričanje o premisi ali razlogih zanjo. V tem primeru gre za najširšo oznako, po kateri je *petitio* argument, ki temelji na kakorkoli neutemeljeni domnevi ali neustrezno podprti premisi. To je sicer ena od rab oznake *petitio*, ki pa hitro zaide v zlorabo. Že Augustus De Morgan je ironično opozarjal na:

> … navado mnogih, da obravnavajo neko propozicijo kot *petitio*,v trenutku ko uvidijo, da bi ta propozicija, če bi bila sprejeta, razrešila spor […] Ali ne obstajajo osebe, ki menijo, da pomeni dokazati katero od predhodnih propozicij, ki nujno vodijo do sklepa, s katerim se ne strinjajo, pridobiti neko prednost na nepošten način? (navaja Walton, 1991: 257)

Včasih zares naletimo na vzorec:

> *X* zagovarja *q*. Ampak saj vemo, kdo je *X* in kaj s tem misli! Ker pa *q* sledi iz premise *p*, mora biti *p* sporen. *Petitio*!

Najbolj razdelano teorijo široke oznake zmote najdemo pri Parsonsu (1996). Parsons svojo teorijo argumenta sicer gradi predvsem na analizi argumentov iz filozofskih besedil in argumenta ne obravnava kot dialoga. Vendar uvaja pojem *okvirja*, ki zajema množico trditev, ki jih avtor privzema kot sprejeta dejstva in množico pravil sklepanja, ki so zanj sprejemljiva. Okvir argumenta lepo ustreza sprejetjem v dialogu. Če neka premisa ni del okvirja, potem gre po Parsonsu za zmoto *petitio* v logičnem smislu. Kadar je premisa kar enaka sklepu, gre za poseben primer, tradicionalno zmoto pod tem imenom. Parsons se v *logični* oznaki sklicuje na najširšo rabo, v kateri je *petitio* katerikoli argument, ki temelji na neki neutemeljeni domnevi ali neustrezno podprti premisi (Parsons, 1996: 176). V epistemološki oceni argumenta pa presojamo okvir sam. V tem primeru

zagrešimo *petitio*, kadar uporabljamo premiso, ki je tako dvomljiva kot sklep ali pa je ne moremo spoznati neodvisno od sklepa itn. Gre natanko za tradicionalno epistemsko oznako. Argument, ki ga uporabljamo v racionalni raziskavi kot način oblikovanja prepričanj, je podvržen epistemskim normam – tudi logično uspešen argument ne opravi svojega dela, če z izbiro okvirja zagrešimo *petitio*. Njegov napotek za analizo (filozofskih) argumentov bi se tako glasil:

> Najprej rekonstruiraj okvir argumenta – množico eksplicitnih in implicitnih trditev, ki jih lahko pripišeš avtorju kot nekaj, kar privzema. V *logični* oceni presodi, ali sklep sledi iz rekonstruiranega okvirja. V *epistemološki* oceni pa presodi sprejemljivost okvirja samega.

Parsonsu se zdi potrebno ločevati obe oceni, saj so, recimo, nekateri Platonovi argumenti logično uspešni, čeprav ne služijo epistemološkemu namenu. Prav tako naj bi veljalo, da je argument lahko epistemološko sporen (*petitio*), čeprav v logičnem (najširšem) smislu z argumentom morda ni nič narobe. Zato ne preseneča, da je za Parsonsa Moorov argument za obstoj zunanjega sveta logično povsem uspešen. V Moorovem *okvirju* argumenta za obstoj zunanjega sveta je domneva, da je pred njim njegova roka, povsem nesporna (Descartes, recimo, v okviru svojega argumenta za obstoj zunanjega sveta v *Meditacijah* te domneve ne sme uporabiti). A prav tu se lahko zamislimo. Vzemimo spet naš dialog med Ahilom in želvo, zadnja skupna domneva je bila:

> Želva: 6. Vsakdo običajno pozna člane svoje najožje družine.
>
> Ahil: Včasih ne drži, ampak jasno je, da jaz poznam svojo mater. Pišem.
>
> Želva: Mogoče pa se motiš in nisi potomec bogov?

Ampak kaj, če bi se dialog nadaljeval:

> Ahil (zavpije): Kaj, ne verjameš moji besedi? Boj se Ahilove jeze!
>
> Želva: Vidim! Vidim! Pa dodajva: 7. Ahil je verodostojen.
>
> Ahil: No, jaz pravim, da sem sin boginje Thetis. In ker o besedi potomca bogov ne moreš dvomiti, je to, kar pravim, resnično. Q.E.D.

Z zadnjo sprejeto domnevo postane argument za sklep »Ahil je potomec bogov« logično povsem neoporečen. Dialektično tudi, nasprotje mnenj je odpravljeno v skladu s pravili igre. A vendar je argument slab, s temi izhodišči ali v tem okviru argument nima epistemološke vrednosti, bi rekel Parsons. Ampak, kakšen je potem sploh smisel takšnega argumenta? V čem je smisel *logičnega* uspeha? Res je, uspeli smo prepričati nasprotnika brez vsake »napačne« poteze, a to lahko pripišemo tudi večji retorični spretnosti in boljšemu spominu, pazljivemu in »dirigiranemu« izboru izhodišč. V osnovni, dokazovalni rabi naj bi bile premise osnova za upravičenje sklepa, tako da bo naslovnik, ki sprva dvomi o sklepu, *zaradi* teh premis sklep sprejel. Nenavadno je govoriti

o logično brezhibnih, toda dokazovalno neuspešnih argumentih. Morda je nekaj takega imel v mislih Mill s svojo kritiko, da je vsaka dedukcija že *petitio*. Ampak videli smo, da se je motil, argument v dokazovalni funkciji prenaša dokazila in jih daje v splošno rabo, kot bi rekel Jackson.

Ali nisem tu morda prehiter? Cilj argumentacije v pragma-dialektičnem modelu vendarle ni zmaga nad nasprotnikom za vsako ceno, saj, kot se spomnimo: »Argumentacija je verbalna, socialna in racionalna dejavnost, katere cilj je prepričati *razumnega* kritika v sprejemljivost stališča …«. A razumnost je seveda normativen pojem, nerazumni in nevedni kritik lahko sprejema poljubno kombinacijo propozicij. (Mimogrede, zato je nesmiselno pozivati ljudstvo, naj na referendumih razsoja o zahtevnih in zapletenih vprašanjih). Za razumnega kritika je tudi začetni seznam predmet kritike in refleksije. In po katerih normah naj se ravna razumni kritik v oceni potez v dialogu in v presoji *začetnih* izhodišč? V razmisleku glede izbire izhodišč bodo nujno nastopili epistemski razlogi. Mislim, da to kaže na meje pragma-dialektičnega modela in primat epistemskega razmisleka o zmoti *petitio*.

5.

Če povzamem, v nasprotju s tem, kar meni Hazlett, se mi zdi prav dialektični model zmote *petitio* preširok, saj vsako, kakorkoli sporno izhodišče v dialogu razglasi za *petitio*. Druga pomanjkljivost je nereflektiranost izbire začetnih izhodišč glede na osnovno, dokazovalno funkcijo argumentov. Normativni element – prepričati razumnega kritika, ne pa zmagati v argumentaciji za vsako ceno, daje prednost epistemološkemu modelu zmote. Za razumnega kritika je epistemološka napaka (premisa je manj znana, kredibilna itn. od sklepa in odvisna od sklepa) avtomatično dialektična napaka. Obratno pa zaradi (pre)široke dialoške oznake zmote seveda ne velja. Če naj ima argument pravo *dialektično* moč, morajo v njem nastopati premise, o katerih je naslovnik argumenta prepričan in z njihovo pomočjo preseže izhodiščni dvom o sklepu.

Zahteva po *pravem* začetka argumenta je, kot kaže razprava, morda zares večznačna, v njej se skriva opozorilo na vrsto možnih pomanjkljivosti: (i) premisa je enaka sklepu, ki naj bi bil dvomljiv; (ii) premisa je sporna in dvomljiva sama po sebi; (iii) premisa je nesprejemljiva (kakorkoli sporna) za naslovnika argumenta. *Petitio* v epistemski oznaki ima ožji pomen, ki zajame tudi problem enakosti premise in sklepa (klasično krožnost). V najbolj elementarni obliki krožnosti, ko je premisa ekvivalentna sklepu, je naslovnik v nemogočem položaju, ko naj bi o neki propoziciji hkrati bil prepričan (kot premisi) in *ne* bil prepričan (dvomljivi sklep). Ne gre za Aristotelovo zahtevo samo-evidentnih izhodišč, kot meni Robinson, v zmoti *petitio* nastopa neka nedopustna odvisnost, premisa je odvisna od sklepa na način, ki spodkoplje sam smisel argumentiranja v njegovi dokazovalni funkciji. Seveda odvisnost zahteva natančnejšo opredelitev, a za začetek zadošča že enostavna asimetrija: v vsakem sklepanju je sklep (upravičevalno) odvisen od premis, kadar pa teče odvisnost v obe smeri, gre za *petitio* (prim. Walton, 2006). V argumentu naslovniku razglašam,

da imam na voljo ločena in od sklepa neodvisna dokazila za premise argumenta. *Petitio* zagrešimo, kadar v argumentu kot premiso uvedemo neko trditev, ki predpostavlja ali je odvisna od tistega, kar je ravno sporno in predmet razprave (sklep). Morda se je temu včasih nemogoče izogniti, posebej pri filozofskih argumentih. Ampak zdi se mi, da so nekateri krogi neogibni, niso pa vsi zli.

On the Requirement for Proper Beginning

Robinson's (1971 and 1981) challenge with respect to the traditional fallacy of begging the question can be expressed as a dilemma – *every* argument is question-begging (for the respondent who disagrees with the conclusion) or not a single one is (it is just that the conclusion does not follow or one of the premise is unacceptable). Some have (unsuccessfully) tried to meet the challenge a the purely formal characterization but since Aristotle there two main schools in explanation of the fallacy: dialectical mistake (an improper move in reasoned dialogue) and epistemic approaches which concentrate on the probative function of arguments and analyze them in terms of reasonable belief, confidence, probability, etc. Begging the question is committed, typically, when the premises of an argument cannot be known independently of knowing the conclusion of the argument. I compare the pragma-dialectical approach with the complex, epistemically-pragmatic theory of Frank Jackson, who successfully meets the old Millian challenge of circularity committed by every valid argument. The central, probative function of an argument involves the use of the premises in the argument as a basis to justify the conclusion so that the respondent, who initially doubted the conclusion, will now come to accept it because of these premises. In this sense the conclusion is epistemically dependent on the premises. If the direction of the dependence is reversed, begging the question occurs. Dialectical approaches use the notion of a commitment (acceptance) as its basis, but then *petitio* is committed whenever one argues using premises which are not accepted in the conversation. This is implausible. Also, the basis for introducing commitments is not discussed – very likely the reasons will be epistemic. The epistemic approach should therefore be preferred.

Keywords: argument, begging the question, circularity, dependency, epistemic model, pragma-dialectics, Frank Jackson.

Literatura

»Applied logic.« *Encyclopædia Britannica Online*. Pridobljeno 23.9. 2008 s strani: http://www.search.eb.com/eb/article-65890

»Begging the question.« *Wikipedia*. Povzeto 5.12. 2010 s strani: http://en.wikipedia.org/wiki/Begging_the_question

Biro, J. I. (1977). »Rescuing "Begging the Question".« *Metaphilosophy* 8, str. 257–271.

Carroll, L. (1997). »Kaj je želva rekla Ahilu«. *Analiza* 1, št. 2, str. 67-70.

Cohen, Morris in Nagel, E. (1934). *An Introduction to Logic and Scientific Method*. London: Routledge and Kegan Paul.

Copi, I. M. in Cohen, C. (1991). *Introduction to Logic*. New York: McMillan.

Davies, M. (2007). »Two Purposes of Arguing and Two Epistemic Projects.« V Ravenscroft, I. (ur.), *Minds, Ethics, and Conditionals - Themes from the Philosophy of Frank Jackson*, Oxford: Clarendon Press, str. 337-383.

Forbes, G. (1984). »Nozick on Scepticism«. *The Philosophical Quarterly* 34, str. 43-52.

Grad, Škerlj in Vitorovič (1994). *Veliki angleško-slovenski slovar*. Ljubljana: DZS.

Hansen, H. V. in Woods, J. (1997). »Hintikka on Aristotle's Fallacies«. *Synthese* 113, str. 217–239.

Hazlett, A. (2006). »Epistemic Conceptions of Begging the Question«. *Erkenntnis* 65, str. 343–363

Hintikka, J. (1987). »The Fallacy of Fallacies«. *Argumentation* 1, str. 211–238.

Hume, D. (1974). *Raziskovanje človeškega uma*. Slovenska matica: Ljubljana.

Iacona, A. in Marconi, D. (2005). »*Petitio principii*: What's wrong?« *Facta Philosophica* 7, str. 19–34.

Jackson, F. (1987). *Conditionals*. Oxford: Basil Blackwell.

Nute, D. (1980). »Logical Relations«. *Philosophical Studies* 46, št. 1, str. 41-56.

Parsons, T. (1996). »What is an Argument?« *The Journal of Philosophy* 93, str. 164-85.

Platon (2006). *Zbrana dela*. (prev. Kocijančič, Gorazd). Celje: Mohorjeva družba.

Robinson, R. (1971). »Begging the Question 1971«. *Analysis* 31, str. 113-117.

Robinson, R. (1981). »Begging the Question 1981«. *Analysis* 31, str. 65.

Sanford, D. (1972). »Begging the Question«. *Analysis* 32, str. 197–199.

Sextus, E. 2000. *Outlines of Scepticism.* 2nd ed. Annas, J. in Barnes, J. ur., New York: Cambridge University Press.

Sorensen, R. A. (1991). »'P, Therefore, P' Without Circularity«. *The Journal of Philosophy* 88, str. 245-266.

Sosa, E. (2004). »Relevant Alternatives, Contextualism Included«. *Philosophical Studies* 119, str. 35–65.

Šuster, D. (1997). »Logika in skepticizem«. *Analiza* 1, št. 2, str. 71-86.

Šuster, D. (2007). »Tri poti G. E. Moora«. *Analiza* 11, št. 4, str. 23-43.

van Eemeren, F. H. in Grootendorst, R. (2004). *A Systematic Theory of Argumentation. The pragma-dialectical approach*. Cambridge: Cambridge University Press.

van Inwagen, P. (1992). »Reply to Christopher Hill«. *Analysis* 52, str. 56-61.

Walton, D. N. (1991). *Begging the Question: Circular Reasoning as a Tactic of Argumentation.* New York, Greenwood Press.

Walton, D. N. (1998). »Fallacies«. Geslo v *Routledge Encyclopedia of Philosophy*. Craig, E. ur. Ver. 1.0 London, New York: Routledge.

Walton, D. N. (2006). »Epistemic and Dialectical Models of Begging the Question«. *Synthese* 152, str. 237–284.

Wilson, K. (1988). »Circular Arguments«. *Metaphilosophy* 19, str. 38–52.